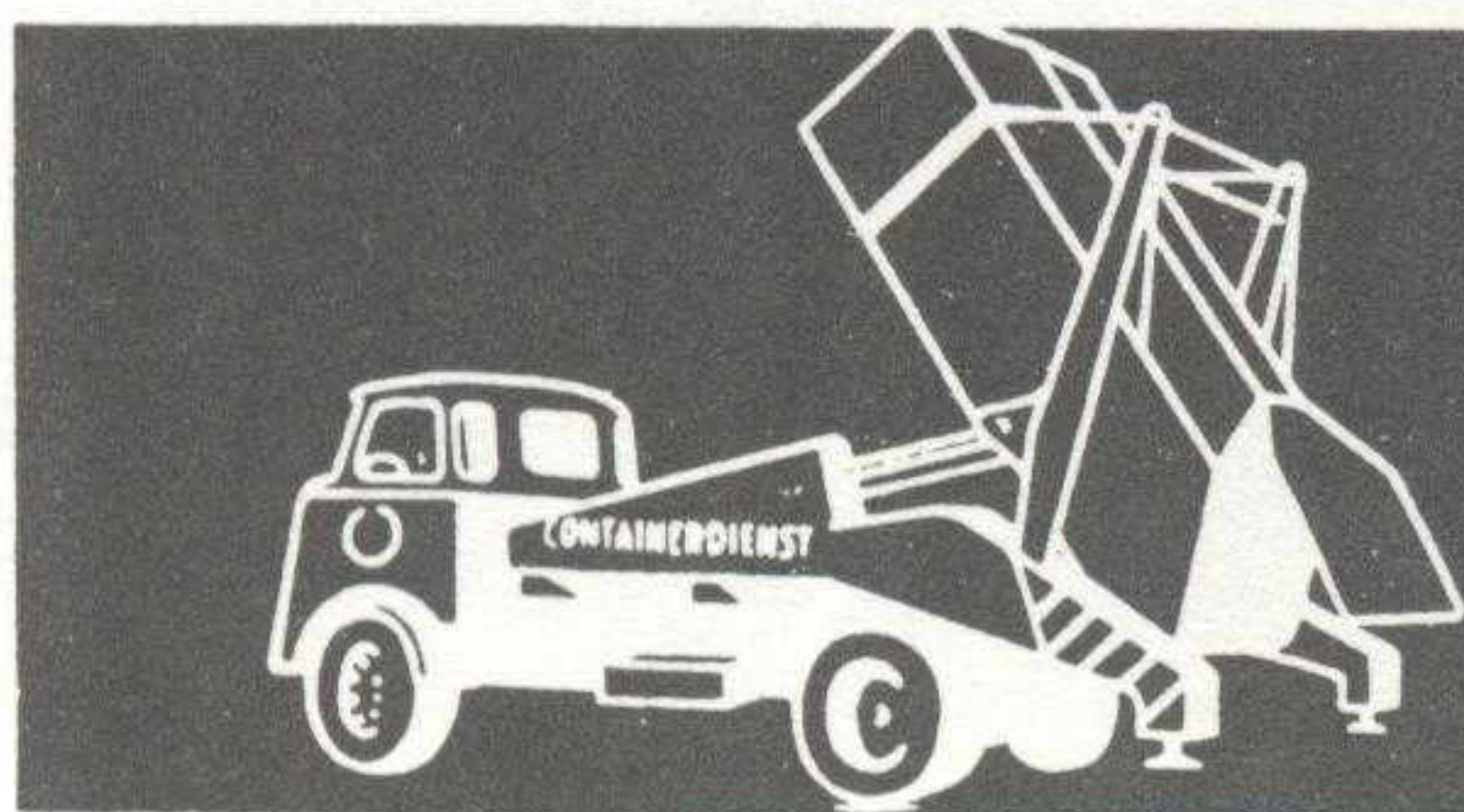
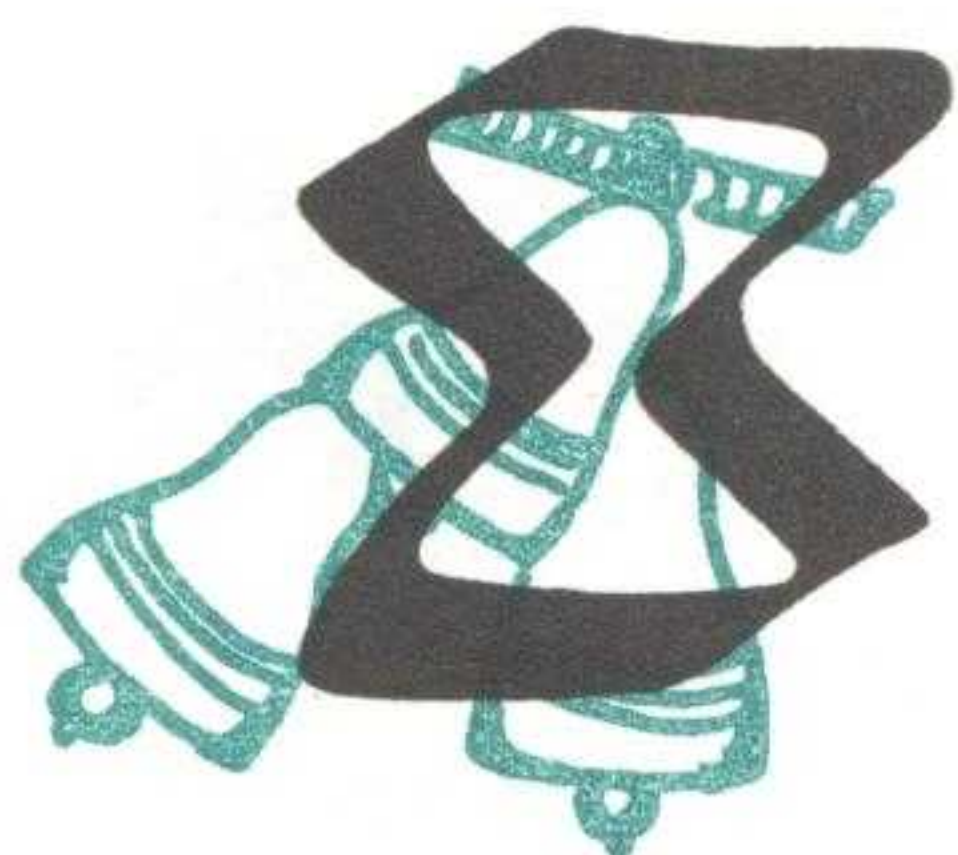

de zandloper

ALS DEZE DIENST
UW ERF OPRIJDT-
ZIJN VUILNISPROBLEMEN
UIT DE TIJD.

de zandloper

kwartaaluitgave van de Vereniging Oud-Ede
jaargang 4, nummer 15, december 1976.

De Redactie van de Zandloper wenst alle leden van de Vereniging "Oud-Ede", mede namens het Bestuur veel heil en zegen in het jaar 1977.

UIT HET MUSEUM

Sinds kort is in het museum een bakoven ingemetseld, dit is gebeurd door metselaars die ook aan de restauratie van de kerktoren werken. Dit is dus vakkundig gedaan.

Deze oven bestaat uit oven, 2 schieters, een meeltrog en bakblikken.

MEDEWERKER VAN DE ZANDLOPER GAAT EEN BOEK VERZORGEN

De Europese Bibliotheek te Zaltbommel gaat een boekje uitgeven met verhalen uit het dorp Ede.

Ons lid, de Heer H. Nijenhuis, zal de inhoud hiervan verzorgen.

Dit uit te geven boekje zal worden gevuld met verhalen uit Ede, de Heer Nijenhuis zal deze schrijven.

In de Zandloper hebben al enkele van deze verhalen gestaan.

Hierbij zullen nog niet geplaatste foto's staan, deze worden gedeeltelijk door het museum beschikbaar gesteld.

Omstreeks mei 1977 zal dit boekje verschijnen. De Zandloper zal U op de hoogte houden van de vorderingen van dit te schrijven boek.

Van de heer Prangma van de Mossel hebben wij een veldsmidse in bruikleen gekregen. Wij zoeken nog enkele smeedtangen en een aambeeld. De museumcommissie verzoekt alle leden mee te helpen zoeken naar genoemde attributen.

In deze Zandloper treft U ook een artikel aan over de restauratie van de toren.

U kunt de tentoonstelling over "De Toren in de Steigers" bezoeken in ons museum. Tot en met 9 januari a.s. is alles geëxposeerd.
Alle leden van Oud-Ede moeten deze expositie gezien hebben.

DE POMP OP DE KAATSBAAN

door J.W. van Scherrenburg te Bennekom.

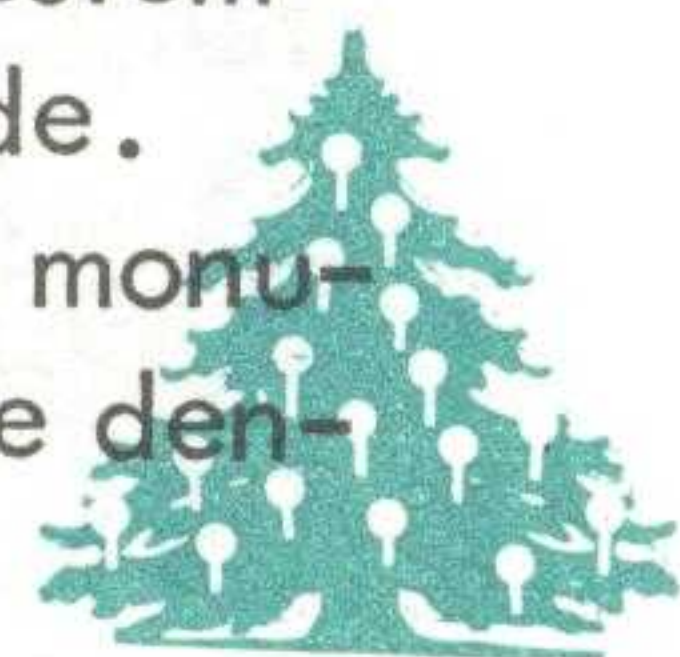

In dit hoekje stond de pomp op de Kaatsbaan.

In onze huizen zijn aansluitingen van water, gas en elektriciteit vanzelfsprekend. Toch zijn de beide laatstgenoemde voorzieningen betrekkelijk nieuw. Onze voorouders leefden zonder deze gemakken. Maar zonder water leven is niet mogelijk. Water is een levensbehoefte van de mens.

Drinkwatervoorziening door middel van waterleidingen zoals wij nu kennen, is nog niet zo oud. In 1905 kreeg de firma R. Cruijff uit Amsterdam toestemming voor aanleg en exploitatie van een waterleidingnet in het dorp Ede.

Alleen de alleroudsten weten nog dat de watertoren gebouwd is. Geen monument van honderden jaren oud, maar voor een Edenaar niet meer weg te den-

ken uit het vertrouwde silhouet van Ede. Wanneer de toren geen functie meer heeft voor waterleiding en brandweer, is er misschien een toeristische attractie van te maken. In ons land zijn 's zomers vele torens te beklimmen.

De invoering van de waterleiding had tot gevolg, dat onze dorpspompen gingen verdwijnen. Nog enkele tientallen jaren hielden zij het vol, maar na de oorlog was het wel gebeurd. De pomp in de Driehoek is mogelijk de laatste geweest die het tegen de nieuwe tijd moest afleggen. Andere pompen stonden al lang functieloos langs de weg en zijn inmiddels gesloopt.

Vele jaren hebben de dorpspompen hun diensten bewezen aan onze voorouders. Men had geen pomp per huis, maar per groepje huizen. Omdat de burens elkaar daar steeds ontmoetten, had de pomp ook een sociale functie in de dorpsgemeenschap. De nieuwtjes werden daar uitgewisseld. Maar de onenigheden mogen we ook niet vergeten bv. wanneer iemand zijn bijdrage aan de pomp niet wilde betalen.

Hoe de toestand honderd of tweehonderd jaar geleden was, kunnen we ons moeilijk voorstellen. Maar we hoeven toch niet helemaal te filosoferen. In ons Gemeentearchief is een oud reglement van zo'n pomp bewaard gebleven. Erboven staat: "Pompcedulle van de gesamentlijke erfgenamen van de pomp staande op de Kaatsbaan in 't dorp van Ede, opgericht met goedkeuring van de erfgenamen, die ditzelve eigenhandig hebben ondertekend.

Binnen Ede op den 13 Augustus 1801."

De eigenaren van deze pomp gingen niet over één nacht ijs. In een dertiental artikelen wordt alle precies omschreven. Er wordt een pompmeester aangesteld die om de vier jaar bij meerderheid van stemmen ge(her)kozen wordt. Zijn taak is er voor te zorgen, dat de pomp altijd bruikbaar is. Van het wel en wee van de pomp moet hij een goede administratie voeren. Om de vier jaar is hij verplicht daarvan verantwoording af te leggen. Kleine reparaties aan de pomp of de straat om de pomp kan hij op eigen gezag laten doen. Maar is er een nieuwe pomp nodig, dan moet hij eerst de erfgenamen daarin kennen en raadplegen. Want zij betalen alle onkosten. Is zijn werk niet goed, dan kunnen zij hem bedanken en dadelijk een ander aanstellen. De pompmeester moet er ook op letten, dat andere mensen geen water zonder zijn voorkennis uit de pomp halen. Hij mag procederen wanneer één van de erfgenamen weigert te betalen. Er mag dan geen water uit de pomp gehaald worden zolang men zijn portie niet betaald heeft.

Bij verkoop of verhuur van het huis moet met de pompmeester afgerekend worden. Bij ondertekening was men verplicht zich aan dit accoord te houden.

Aan het einde van dit reglement worden de erfgenamen genoemd, nl. Hendrik Eijlander, Gerrit van Rennes, Peter Schuurman, de weduwe Schuurman, Henricus Prins, J.F. Ammon, Maria Brouwer en Jan Pothuis. De onkosten van de pomp werden over hen verdeeld. Men onderscheidde heel geld en half geld. Alleen Maria Brouwer die ongehuwd was, betaalde half geld.

Waar stond nu de pomp op de Kaatsbaan? We moeten dan antwoord geven op de vraag waar de huizen van de gebruikers stonden. Dit lukte o.a. gesteund door het feit dat ruim 50 jaar na opstellen van het reglement iemand met potlood nog eens de namen van de gebruikers van dat moment achter de eerder genoemden uit 1801 schreef. Volgens onze straatnaamgeving woonden zij in de vijf huizen aan de Grotestraat tussen Brouwershoef en de Torenstraat, in het huis dat nu bekend is als "Onder de toren", in het voormalige G.G.D.-gebouw en in het voormalige "Brouwershoeve". De tuin van boekhandel Pel loopt langs Brouwershoef door tot aan de Torenstraat. De beide daarnaast gelegen percelen lopen niet zo ver door. In de Torenstraat zit daar een verbreding. In dit hoekje van de Torenstraat stond de pomp op de Kaatsbaan. Met de Kaatsbaan duidde men het stukje Torenstraat aan tussen Grotestraat en Brouwershoef. De huizen langs de Grotestraat kwamen met hun achtertuinen dus uit op de Kaatsbaan. Overigens is dit een oud stukje Ede. De vijf huizen hebben waarschijnlijk nu nog dezelfde percelering als in 1801. Misschien is het wel gevaarlijk om dit te schrijven. Want als onze stedenbouwkundigen dit toevallig onder ogen krijgen, schrikken zij zich een ongeluk zomaar een stukje oud Ede te hebben laten liggen.

Het voormalige G.G.D.-gebouw op de hoek Torenstraat-Brouwerstraat wordt in 1788 het huis vanouds "de Kaatsbaan" genoemd.

Het was afkomstig uit de nalatenschap van de schout Gerard Derck Suermond (schout van 1747-1759). We kennen het probleem van de kip en het ei. Het huis "de Kaatsbaan" zal er wel het eerste zijn geweest, waarna het straatje in de volksmond ook deze naam kreeg. Bij verkoop van een huis in de Grotestraat in 1749 schreef men, dat de achterkant uitkwam op de Kaatsbaan.

Oude namen als Klinkenberg, de Bree, Waterloo, Bettekamp en Bunschoten zijn bewaard gebleven. Het is jammer dat deze typische straatnaam in ons dorpscentrum verloren is gegaan.

De plaats van het huis "de Kaatsbaan" ligt nu onder het nieuwe winkelcentrum in aanbouw. Was de naam nog bekend geweest, dan had men misschien wel gesproken van het winkelcentrum "de Kaatsbaan".

Het is niet gelukt een foto te vinden van deze pomp onder de leden van Oud-

Ede en in ons Museum. Mocht iemand nu toch nog een foto opsporen van de pomp op de Kaatsbaan (Torenstraat), dan zullen wij deze gaarne in een volgend nummer afdrukken.

Waarom Jan van Schaffelaar niet van de Edese toren afgesprongen is

Wat bezielt de mens om een toren te bouwen. Een kerk is nog daar aan toe, daar komt men bij elkaar. Maar een toren? En laten we nu de Edese toren nemen, met muren die aan de voet $3\frac{1}{2}$ meter dik zijn.

Om een antwoord op die vraag te krijgen zullen we terug moeten naar een tijd, die nog veel onveiliger was dan nu. De rooftochten van de Noormannen waren weliswaar achter de rug, maar de elkaar bevechtende graven, hertogen en bischoppen wisten ook wel wat brandschatten en plunderen was.

Het beste was om op tijd de benen te nemen, maar een verrassingsaanval kwam ook vaak voor en dan was je binnen de sterke muren van kerkhof, kerk en toren vaak redelijk veilig. In de toren hingen de klokken, die bij aanval en brand de mensen tot de daad riepen.

Bij een aanval op Wageningen reed de richter van de Veluwe de dorpen af en liet de klokken luiden om hulptroepen. Op die manier werden in Ede bij klokkeslag 10 mannen opgeroepen in 1459.

Dat wil dus zeggen, dat er toen al een klok in de toren hing, en sinds die tijd zijn er verschillende geweest. Meestal ging een klok door brand of bars-ten verloren. In 1943 echter door roof. De oudste klok was op dat moment 307 jaar. Voor hoeveel branden had hij onze voorvaderen gewaarschuwd en hoeveel van hen heeft hij bij hun dood uitgeluid?

Als Ede nu eens niet lange tijd een arm heidedorp was gebleven, maar net als zo'n havenstad of handelscentrum tot rijke bloei was gekomen, dan hadden er naast de drie klokken van nu de klokken van een carillon in de toren gehangen. Kerk en toren behoren wel tot onze monumenten, maar leven met ons mee, met onze armoede en met onze rijkdom.

Daarboven, aan de kanten van de toren, hebben op de consoles beeldjes ge- staan. Welke? Daar kunnen we nu fijn over fantaseren.

Minstens één ervan moet met de stichters te maken hebben. De Kerk viel zeker vanaf 1216 onder het kapittel van St. Jan. Dit kapittel was in 1050 bij Utrecht gesticht. Het zou dus een beeldje van St. Jan, dat wil zeggen, van Johannes de Doper geweest kunnen zijn.

Naast het gewone altaar in de kerk kwamen er ook andere. Deze altaren werden in stand gehouden door stichtingen, vicariën genoemd. Onder andere hield zij zich bezig met zielemissen, maar vormde ook fondsen voor onderwijs, studiebeurzen voor predikanten enz. Opvallend is de St. Nicolaasvicarie - St. Nicolaas is vooral in die tijd goed voor de reizigers - en de St. Barba's vicarie: een geestelijk gilde, een gilde, waarvan de leden actief bij het geestelijk leven betrokken willen zijn.

Maria, Barbara, Nicolaas, Anne, Maria's moeder, Catharina, Johannes de Doper, allen hebben zij een rol gespeeld in deze kerk en hebben als beeld onder de baldakijntjes op de hoeken van de toren kunnen staan.

Deze beeldjes hebben de landelijke beeldenstorm overleefd en zijn pas in 1598 afgehaald.

Wat voor zin heeft het nu om daarvan te weten? Het zijn allemaal stukjes van de legpuzzel van onze geschiedenis.

De kerk viel onder het kapittel van St. Jan in Utrecht. "Utrecht" stond onder de invloed van Keulen, en daarmee werd ook bij de kerkenbouw goed naar de Keuler Dom gekeken. De Keulenaren staken op hun beurt hun licht op in Frankrijk, waar de Gotische bouwstijl als het ware uitgevonden werd. U weet het nog wel. In de Oude kerk staat nog een stuk muur uit de Romaanse tijd. Romaanse bogen zijn ronde bogen, maar dat niet alleen. De Romaanse stijl heeft veel dikkere muren en gebruikt veel meer materiaal.

Gotische bogen lopen naar boven spitsvormig toe. Gotische kerken hebben rijzige, slanke gestalten. Dat kan. omdat niet de muren een dragende functie hebben, maar de pilaren, de steunberen enz.

Voor al die bogen, steunberen, pinakels, waterspuwers en noem maar op, gebruikten de Keulenaren Trachiet: Drachenfelser Trachiet. Dit werd tezamen met de zachte tufsteen uit het Brohldal in de Eiffel met schepen over de Rijn hierheen vervoerd en met paard en wagen vanaf de rivier opgehaald.

Dat Drachenfelser Trachiet was een mooie steen met een licht, groenachtig oppervlak, waarin grote glanzende kristallen te zien zijn.

Stelt U zich eens voor, zo'n prachtige nieuwe kerk, waar de zon op schijnt en U ziet die mooie lichtgroene bogen, en het zonlicht wordt in tienduizenden schitterende kristalvlakken weerkaatst.

Het Trachiet bleek ideaal materiaal voor de gotische vensterlijsten, hoekstenen, maar bijvoorbeeld ongeschikt voor de steunpilaren,

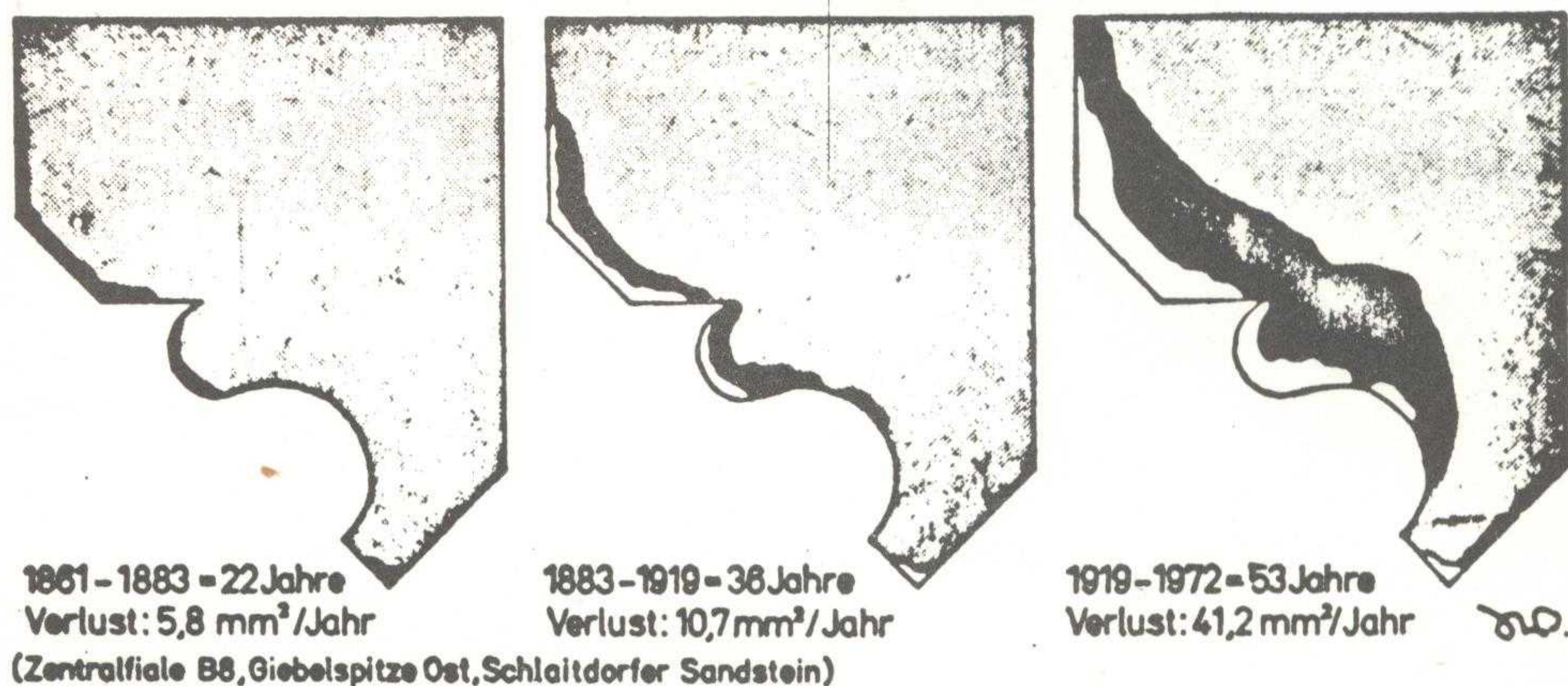
De mooie flonkerende kristallen hadden ook een nadeel. Bij het wisselen van temperatuur zetten zij iets anders uit dan het omliggende steen, daardoor ont-

staan kleine haarscheurtjes, waar vocht in kan komen; wanneer dat bevroest, dan ontstaan grotere scheuren en zelfs breuk. De restaurateurs zochten al in het begin van de 19e eeuw naar nieuwe, betere steensoorten. Zo verwerken zij in 1823 Stenzelbergtrachiet, na 1842 zandsteen van Schlaitdorf en na 1880 zandsteen uit Oberkirchen.

In Ede werden trachietdelen vervangen door fijne kalksteen.

Kalksteen werd al sinds de 14e eeuw gebruikt voor figuren en baldakijnen, maar zij moeten tegen zware regenval beschermd worden.

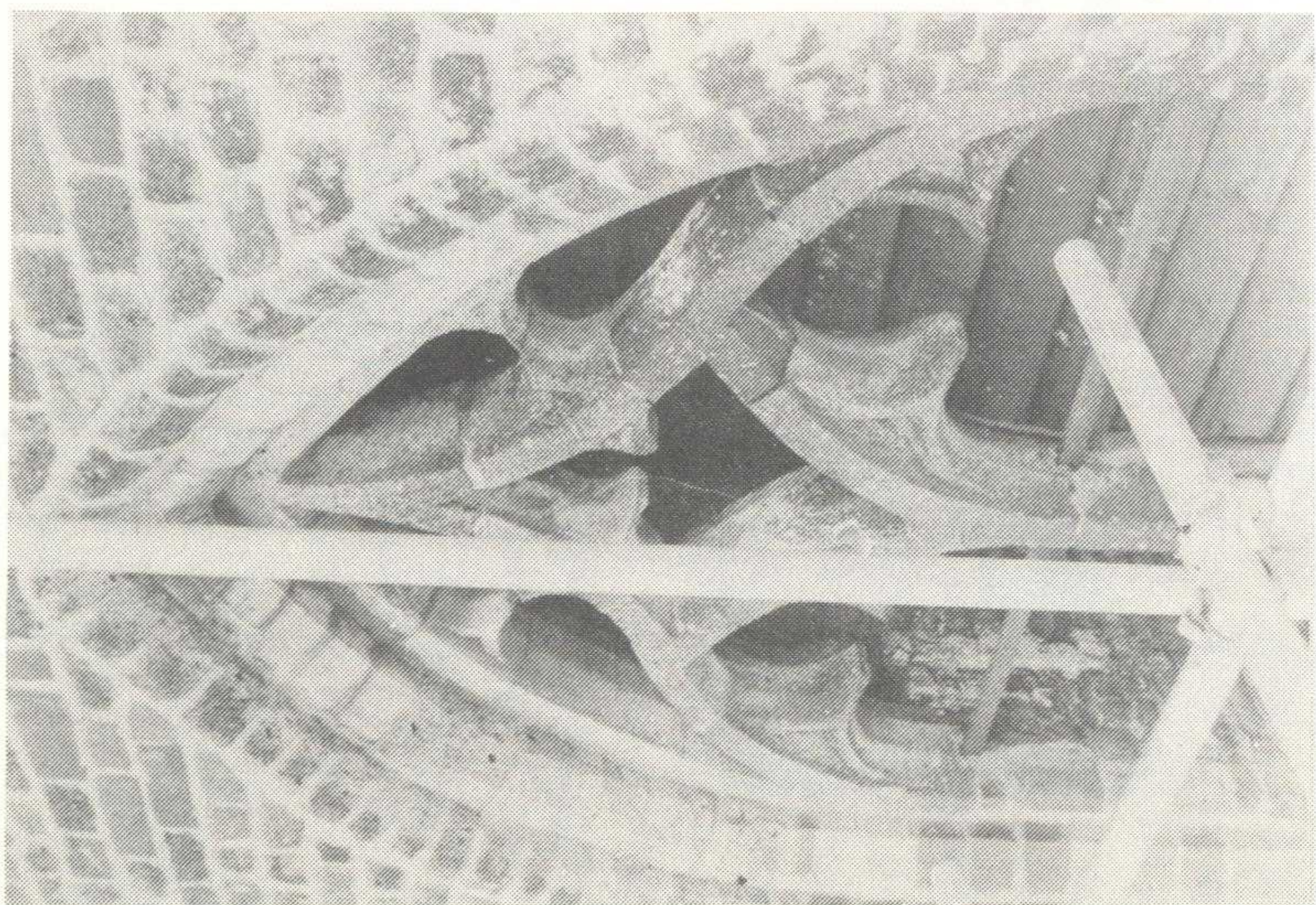
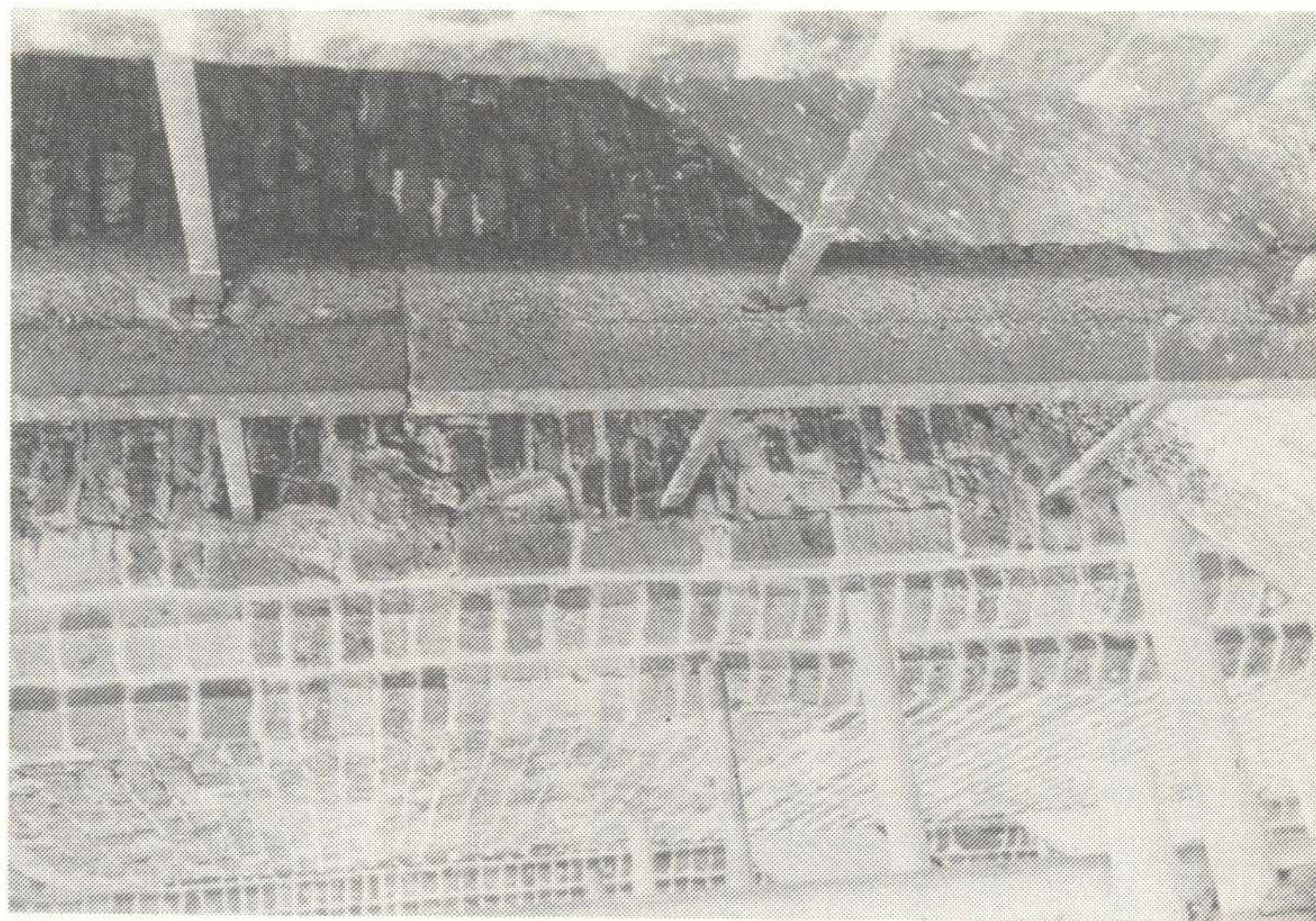
De toepassing van zandsteen werd voor de restaurateurs van de Keulse Dom een ramp (of misschien wel een extra broodwinning.)

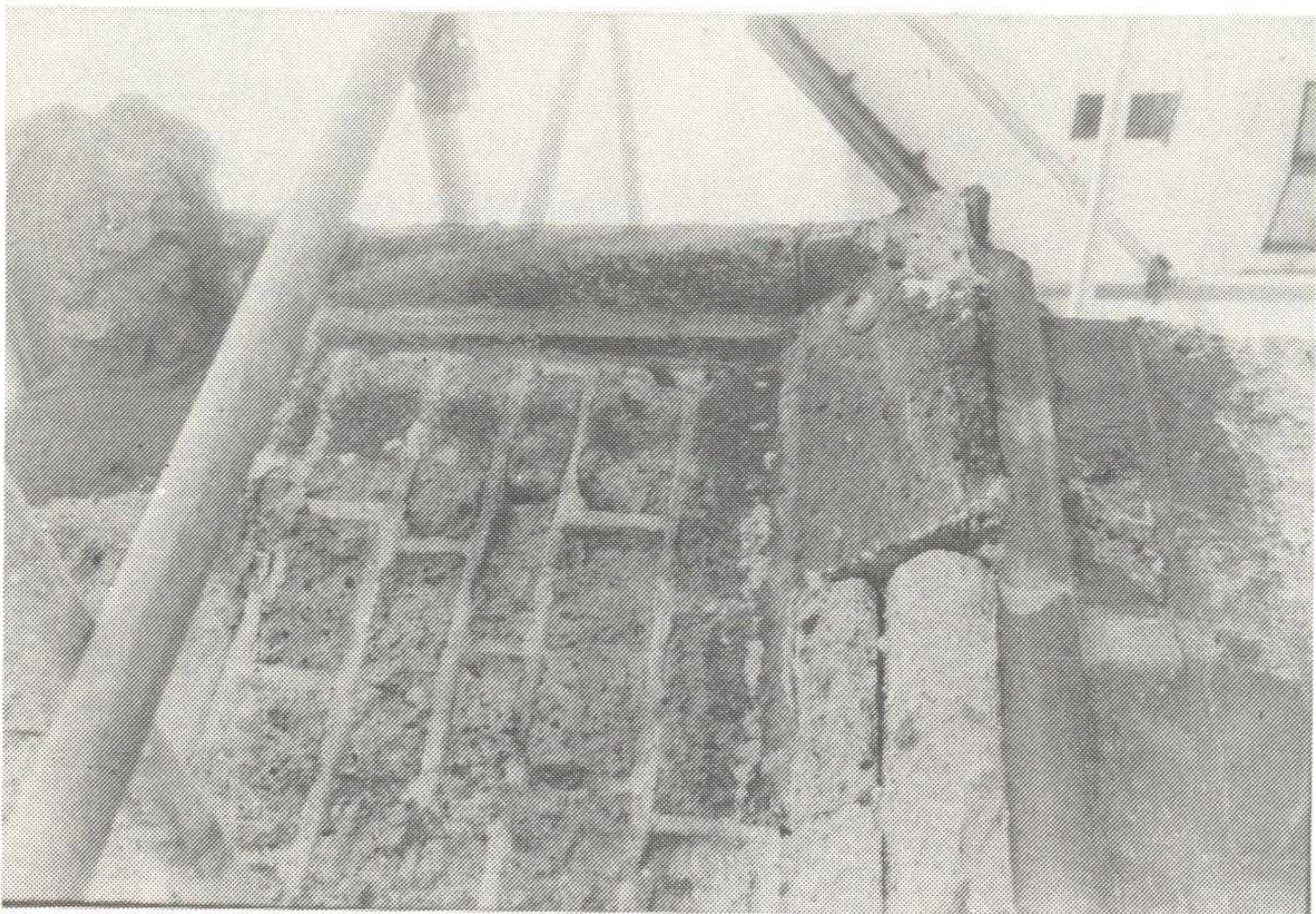

Uit de figuur blijkt, dat de aantasting van zandsteen in de loop der jaren versneld toeneemt! In de laatste 50 jaar is de aantasting per jaar meer dan 7 keer zo groot als honderd jaar geleden. U zult uit vele steden met monumenten die klacht horen.

De beelden van de St. Pieter, kerken in Frankrijk, zij hebben allemaal met hetzelfde euvel te maken, nl. het regenwater is té zuur. Ook Uw auto roest door die z.g. zuivere sneeuw. De kalk- en zandsteen trekken SO₂ uit de lucht aan, reageren met zuurstof en water en het gevormde verdunde zwavelzuur lost steeds iets van het steen op. Hoe meer SO₂ in de lucht door verbranding van kolen of olie etc., hoe sneller het steen oplost.

Naast dat zwavelzuur bedreigen ook zoutzuur en andere zuren onze monumenten. Dus gingen de heren restaurateurs weer op zoek naar betere steensoorten. Sinds 1830 wordt basaltlava gebruikt. Maar dat is een troosteloze

DAKLIN HUIDIGE KOOR
XV c

DAKLIN HUIDIG SCHIP
(SEDERT XV a)

DAKLIN EERSTE GOTISCHE KOOR
XIV

DAKLIN SCHIP XIV
ZICHTBAAR OP TOREN
EN TRIOMFBOOG

VERONDERSTELDE DAKLIN
OUDSTE KERK
ca 1100

HUIDIGE SCHEIBOOGHOOGTE
VROEGERE SCHEIBOOGHOOGTE

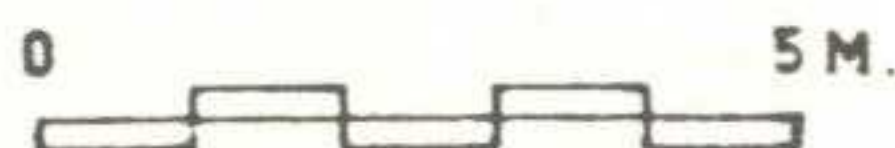
VERONDERSTELDE OUDSTE
DAKLIN ZUBEUK ca 1400

DAKLIN ZUBEUK SEDERT
VERHOOGING SCHIP EN ZUBEUK XV a

DAKLIN NA VERLAGING
ZUBEUK (XIX)

VLOER TOT 1964
OUDSTE VLOER TWEEBEUKIG SCHIP
OUDSTE BEKENDE VLOERNIVEAU

EDE HERVORMDE KERK
DOORSNEDE OVER HET SCHIP
NAAR HET OOSTEN
MET DE DIVERSE BOUWSTADIA

SCHAAL 1:160

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

SEPT. '68

zwartige steensoort met echter uitnemende eigenschappen. Een variant daarvan heet Londorfer Basaltlava. Deze steen blijft grauwig, maar heeft een levendige structuur en is toch net zo sterk als de zwarte Eiffelbasalt.

De Londorfer Basaltlava, die nu ook in Ede gebruikt gaat worden, heeft bovendien als prettige eigenschappen dat het redelijk gemakkelijk te bewerken is, dat hij lange tijd meegaat (hopen we) en dat het bewerken van de steen niet ten koste gaat van de gezondheid van de restaurateur.

Dan noem ik U volledigheidshalve een van de nieuwste proefnemingen op dit gebied: de verfspuit. Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, want aan de "Verf" stellen we hoge eisen. Het vocht mag door zo'n laag wel naar buiten, maar mag niet naar binnen. Het moet bestendig tegen zuren zijn. En daarmee komen we op de waterafstotende materialen van regenjassen en tentdoeken: de siliconen en silanen. Hiervan zijn heel veel soorten en de bouwheren van de Keulse Dom hebben grote proefvlakken ingesmeerd om het effect te bekijken.

ZELFS HET KLOKGELUI KAN DE BOKTORREN NIET VERJAGEN

Ook het hout wordt in zijn bestaan bedreigd. Vocht tast de balken vooral aan de "natte" westelijke kant aan. Maar de grootste boosdoener is de boktor! Ogenschijnlijk vrij gave balken blijken van binnen riant wooncentra van deze beesten. Wanneer zulke balken losgehaald worden, vallen ze verpulverd uit elkaar en iedereen staat weer eens verbaasd, dat er geen rampen gebeurd zijn. Na de grote brand in 1635 is de torenspits een stuk kleiner dan zijn voorganger, maar als U daarboven eens gaat kijken, dan is hij nog groot en indrukwekkend genoeg. Het kan ook in Ede geducht stormen en één van die geweldige steunbalken, waar de spits op rust, bleek zowel overlangs als dwars scheuren te vertonen.

In de loop der eeuwen zijn er steeds balken vervangen of van extra ondersteuning voorzien, o.a. in het jaar 1765. Een loden jaartal in het hout herinnert hieraan. Ook dit jaar worden de nieuwe balken van een loden jaartal voorzien. Maar deze eiken balken worden niet zomaar, zoals in 1635 door Jonker van Delen als eikebomen uit zijn bos geleverd. Het hout van nu gaat na de gewone behandeling eerst langdurig in bad, opdat hij nog eeuwenlang in onze toren van 1976 mag blijven getuigen.

RESTAURATIE IS EEN VAK

Het onderhouden van zo'n toren valt niet mee. Soms doet men uit armoede, soms uit onwetendheid domme dingen. Zo heeft men bepaalde delen van de toren met cement bepleisterd. Wanneer het pleisterwerk op zijn beurt gaat verbrokkelen, neemt het een flink deel van de onderliggende laag mee. In de versiering van de bovenkant van de ramen zijn soms bijzonder mooie details te herkennen. Mooi bewerkte rozetjes en een mannenhoofd zijn te herkennen. Aan de steensoort herkent men echt en namaak. Een latere metselaar heeft namelijk van cement rozetjes gegoten.

BRANDWEER EN TOREN

In die vroege middeleeuwen werd de klok bij onweer en storm al bij voorbaat geluid. Het klockgelui zou het boze gevaar afschrikken.

Als de toren zelf door de bliksem getroffen werd, en er brak brand uit, dan moest de brand met melk geblust worden. Dat wilden ze in Ede in 1635 kennelijk niet geloven, zodat de brand enorm veel schade veroorzaakte. Neen, dan waren ze in Arnhem beter bij de pinken. Daar werden de melkboeren in zo'n geval brandweerboeren en de brand in de kiem gesmoord.

Behalve de ladders die in de toren een plaatsje kregen, konden in later tijden de gebruikte brandslangen er te drogen hangen.

DE TOREN EN HET ONDERWIJS

Wat heeft de school nu met de toren te maken!

Nu, dat komt zo: in die toren hangen de klokken, daarbij hoort de klokkenluider en dat was meteen de koster en daarbij stovenverhuurder, schrijver van de buurt Ede-Veldhuizen, omroeper van markt- en verkoopberichten enzovoort en ook nog schoolmeester. En omdat Ede kleiner was dan nu, en de kinderen op latere leeftijd naar school gingen, en met minder ruimte tevreden waren dan nu, kon de school tot 1826 onder in de toren gehouden worden.

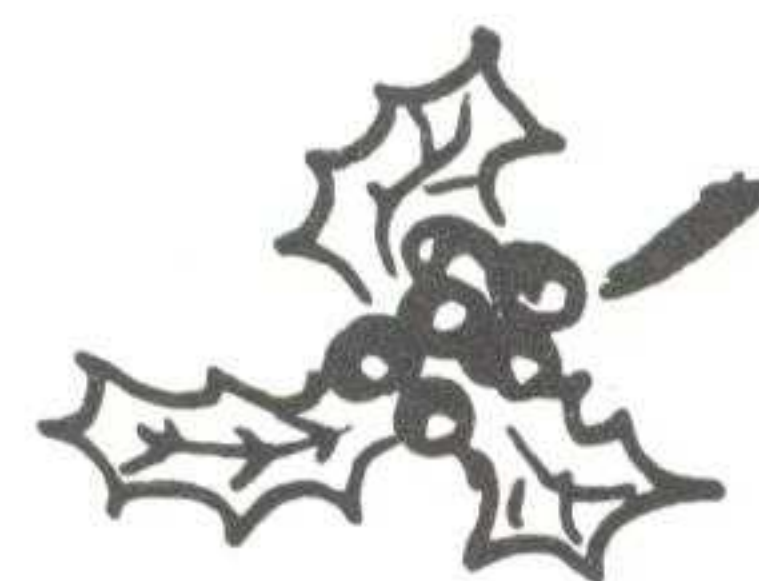
Dat schoolgaan moet al voor 1492 begonnen zijn, want de opbrengst van één van de Vicariën van de Edesche kerk, de St. Jans-vicarie was bestemd voor het onderwijs en kwam aan de schoolmeester.

WIE HET BREED HEEFT, BOUWT EEN RIJKE TOREN

Bovenop de goot, rondom de torenspits is een stenen balustrade gemetseld. De stenen van deze balustrade, met zijn ingebouwde kleine nissen zijn kleiner dan de rand eronder met de grotere nissen, die op de spitsbogenfries gebouwd is. De laatst genoemde twee randen zijn van hetzelfde formaat baksteen gemetseld als de rest van de toren. Dus zeggen we: de onderste randen zijn tegelijk met de toren gebouwd. Van de toren bestaan twee echte oude tekeningen. De oudste is van 1570 van Witteroos; dat is dus voor de brand en de torenspits is dan ook veel groter dan op latere afbeeldingen. Ook staat de bovenste balustrade niet op deze tekening. De andere tekening is van Pronk uit 1731. En daarop prijkt de bovenste rand in al zijn glorie. De balustrade is met ijzeren staven verankerd: één ervan draagt het jaartal 1789, maar dat anker moet dus later dan de muur zijn aangebracht.

En nu weet U waarom Jan van Schaffelaar - die vóór 1570 leefde - niet van de Edese toren sprong: er was nog geen balustrade!

GEKKEN EN DWAZEN

Op een van de wanden schreven "gekken en dwazen" hun visitekaartje. En de restaurateur houdt deze wand in ere. Metselaars en Loodgieters en vele anderen lieten hun naam achter.

Een onheilspellend licht- en schaduwspel is ergens in de dikke muur te zien: een groot gat, dat aan een ontplofte granaat wordt toegeschreven.

Ook vroegere blikseminslagen lieten hun sporen achter. Hoeveel timmerlieden hebben hier een balk moeten vervangen. Niet zo'n balkje uit Uw zoldering thuis! Kijkt U eens hoe de restaurateurs zoiets doen. Een foto konden we er niet van krijgen, want de fotograaf-aannemer moet zelf hand- en spanndiensten verrichten om het karwei te klaren.

Eerst wordt van dunne latten de grote balk geïmiteerd: een soort dummy. Deze wordt net zo echt opgehesen, binnengehaald en op zijn plaats gebracht als straks de zware balk. En dan wordt met een voor onze tegenwoordige ogen klein apparaat die echte balk stukje bij beetje omhoog gehesen. Ademloze spanning. Bijna zo moet het in de Middeleeuwen ook gegaan zijn, met handkracht en vakbekwaamheid, en bedrijfszeker.

Hebt U die noeste werkers daar "onder de toren" wel in hun werkplaatsjes zien werken. Links werken de timmerlieden, rechts de metselaars. Er zullen

voor deze restauratie heel wat buitenmodel-stenen nodig zijn. En waar moet je dat in deze tijd vandaan halen?

Onze restaurateurs: van Zeil, uitvoerder, Speksnijder, opzichter, van Hangenest, architect, weten wat restaureren is.

Ze doen het al lang en beschikken daarom over relaties "om ergens aan te komen". Zoals buitenissige formaten baksteen.

Uit welke duim heb ik het bovenstaande gezogen?

Ir. G. Berends heeft voor monumentenzorg een mooi rapport over de restauratie opgesteld; de bovengenoemde restaurateurs hebben ons rondgeleid en iets van hun enorme kennis gespuid, restaurateurs van de Keulse Dom hebben hun ervaringen verteld.

Andere bronnen staan ook voor U open. Boeken als: "Geschiedenis der Neder-Veluwe" van Verbeek en Gortel en niet te vergeten de "Geschiedenis van Ede" van Oud-Ede, en het smakelijk geschreven "Rond de grijze toren" van Schreuders.

J.J.G. van der Pol.

RONDON DE EDESE TOREN

EEN STREEKMESEUM?

Toe 'k in de v'leeje week zo'n bietje-n-an 't bokse was mit die meheer, die perti'j trok veur de Vereniging "Oud-Ede", hèt die m'n ok verwete, dat ik niks gezeid of geschreve had over zo'n soortement meseum. En da's woar.

Mer a' je da' stukje van mien goed geleze hèt, dan ku' je ok wel zowat roaie, woarover ik 't deze keer hebbe zal. Went da' von 'ik toch zo'n merakel goed idee, een meseum, da 'k doch, dat motte ve waarm houe! En noe heur ik al een sommige zwartkieker vrage: Is dät noe wel nodig? 't Kost al-lemoal mer geld en wat hèn ve d'r an.

Mer ik dörf 'et an, um een goed woordje te doen um zo'n ding in ons daarp te kriege. Je mot rekene 's zoemers bin d'r hier duk een kwak vremde. Die wille wel zoveul meugelijk noar bute, mer veur een deel is 't de Grotestroat al bute genug. Ze lope mer te kuiere langest de winkels en zo, en in 't bos komme ze nie'. Diegene, die d'r wel op uitgaan, kunnen niet altoos, umdat 't wer gedurig slechtachtig is. Zie en veur zukke minse mot je dan iets hebbe,

woar ze een veurmiddag zeut kunne weze.

En noar ik geheurd hèt, mot die Vereniging "Oud-Ede" al een hee' bietje hebbe, dat de meuite van 't bewoare is. Ouwe gebruiksveurwaarpe, die in vrogger tied in 't huushouwe dienst deeje; ouwe geschrifte en al zuk soort spul mot er weze. En da' bin dinger, woar een hoop minse grèèg es noar goan kieke. En as 't woar is, wat ze zège, dat er ôk een urn is mit de as van Claudius Civilis d'r in, dan is 't succes, helemoal verzekerd, went doar bin de Amerikoane harstikke gek op. Ok mot Oud-Ede nog een hele zooi pijlspitse hebbe uut 't Stene tiedpaark en an een van die spitse mot nog 't bloed kleve van de leste oeros! Ja, ja, doar mot je niet zo min over denke!

Mer noe is 't zo zund, dat al die dinge niet op éne stee bewoard kunne wörde. D'r is veus te veul um bi'j één mins in huus te stoppe en doarum leit 't hier en gund verspreid, za 'k mer zège. Zie, en dan komt 't niet tot z'n recht, zo is 't mer net. As dat noe es een bietje oardig en overzichtelijk opgesteld kos wörde, dan zou je es zien, hoeveul minse-n-of doar noar kwamme kieke en dan beurde ze nog een hee' bietje intree.

En toe' 'k dat idee es goed op m'n had loate-n-inwaarke, toe' doch ik: Jong, 't kos nog veul mooier!

Behalve die ouwe dinger, kos je ok mooi een zoal inrichte mit opgezette bees-ten 'n vogels hier uut de streek en eentje mit gedreugde bloeme-n-en zo en mit alle sorte keie, die hier in de grond gevonde zijn. Doar hebbe ze meschien nog wel nie' zo veul van, mer as 't begin d'r mer een keer is, dan zu' je es zien, wat of d'r nog loskomt bi'j boere-n-en börgers.

Doarum as ik 't zo bekiek, dan hèt niet allenig Oud-Ede belang bi'j zo'n meseum, mer ôk de Natuurhistorische Vereniging en V.V.V. en vaneigest de Gemeente-n-ôk. 't Zal netuurlijk eerst iets geld koste, mer da' kumt er dik zat weer uut. Veural as ze 't zo'n bietje mooi anlège, mit een net café, woar je allenig mer thee of een kom koffie kun kriege, veur mien part broaje ze doar ôk poffertjes of van die schiefjes opgebakke eerpels, net zoas op de mart. (Ze neume-n'et iets anders, mer an da' roare woord waag ik m'n eige nie'!).

Nou, wat doch je, Oud-Ede? Liek 't je nie' goed zo?

D'N UYTKIECK.

(Overgenomen uit Edes Nieuws- en Advertentieblad - Vrijdag 31 januari

1950)

*Prettige feestdagen
en een
heel voorspoedig 1977*

DE ZANDLOPER

Uitgave van de Vereniging OUD-EDE

Voorzitter: Dr. H.J. v. Eck, Lunterseweg 34 Ede, tel. 10446

Secretaris: Prof. Dr. A.M. v.d. Woude, Buurtmeesterweg 5 Ede, tel. 13093

Penningmeester: J. Smit, Arendshorst 29 Ede, tel. 12602

2e Voorzitter: G.W. Bos, Stationsweg 42 Ede, tel. 10550

Ereleden: Mej. A. v.d. Craats, Hr. H.M. Oldenhof.

Adres museum: Museumplein 7 Ede, tel. 17476

voor adreswijzigingen tevens redactie-adres

De redactie is zeer erkentelijk voor bijdragen aan "de Zandloper".

De verantwoordelijkheid voor historische en technische gegevens blijft echter aan de inzenders voorbehouden.

Minimum contributie f 15,- per jaar, over te maken

op de Postrekening van: de penningmeester van Oud-Ede

No. 3534268

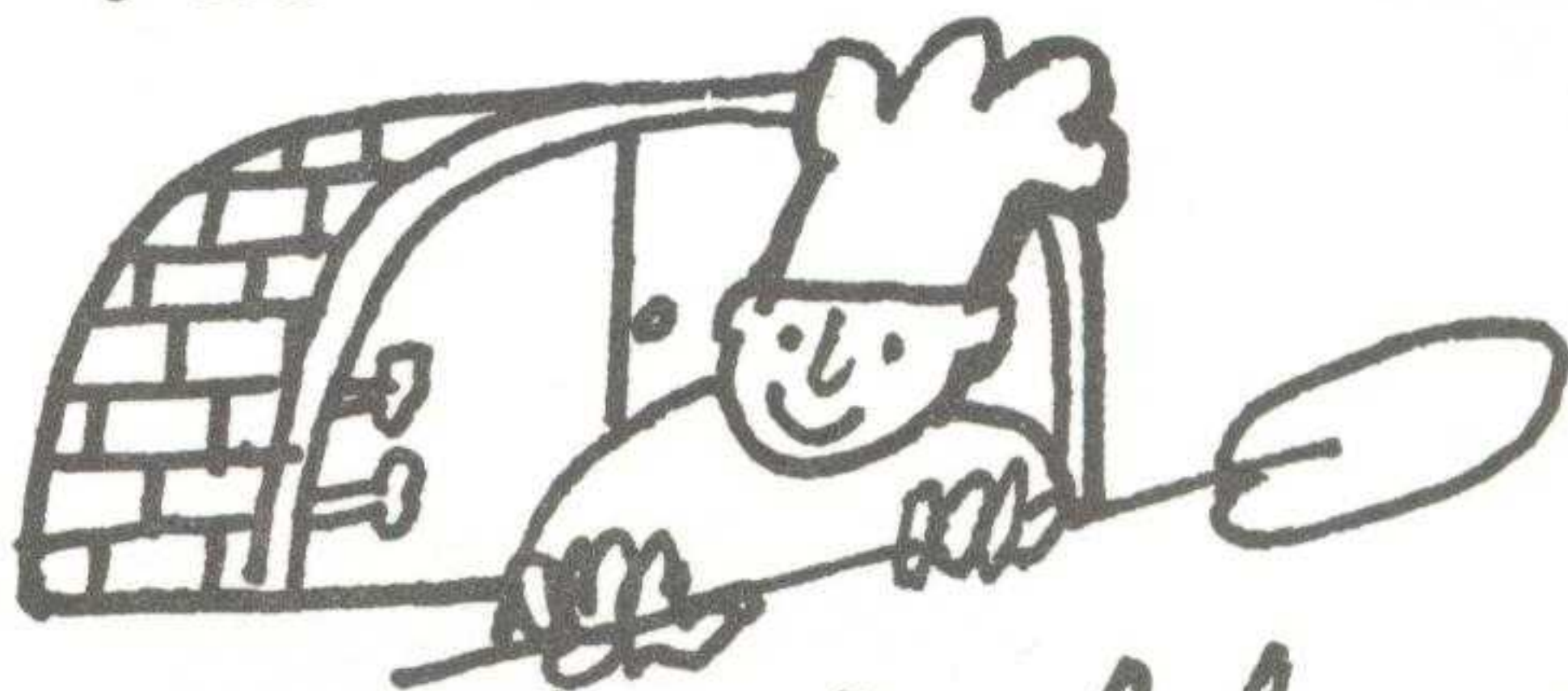

Koffie Thee
beroek onder-
weg verjaardag
neem maar mee
...koekjes van

Nobo

nijn,
nig maar gerust:
de lekkerste ovenverse koekjes

Hō uit de bakkerij!

DE SPAARBANK VOOR EDE ANNO 1872

Een eeuw de vertrouwensinstelling

van vele duizenden spaarders.

De Spaarbank ook voor U !

'n Bondsspaarbank, moderne gezinsbank

voor alle bankzaken.

